

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

Indien aan een gevraagde berekening geen eis is toegevoegd ten aanzien van de nauwkeurigheid van de afronding, dan elke juiste manier van afronding goed rekenen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Stoppen met aardgas dwingt tot keuzes

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Als er een overheidstekort ontstaat moet de overheid meer lenen, 1
- waardoor het huidige niveau van overheidsbestedingen toekomstige overheidsbestedingen beperkt omdat er extra moet worden afgelost 1

2 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

De verhoging van 75% is niet voldoende om de doelstelling te behalen:

- Nieuwe energiebelasting = 1,75 x oude energiebelasting =
1,75 x € 0,346 = € 0,606

levering en transport gas	€ 0,452	
nieuwe energiebelasting	€ 0,606	
nieuwe tarief exclusief btw		€ 1,058
btw 21% over € 1,058		€ 0,222
nieuw gastarief inclusief btw		€ 1,280

- de gasprijs stijgt met
$$\frac{(\text{nieuw tarief} - \text{oud tarief})}{\text{oud tarief}} \times 100\% = \frac{€ 1,280 - € 0,966}{€ 0,966} \times 100\% = 32,5\%$$
 1
- De prijselasticiteit is -0,1 dus de vraag naar gas daalt met
0,1 x procentuele prijsstijging van het gas = 0,1 x 32,5% = 3,3%
en dit is minder dan de doelstelling van 5% 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Economische groei betekent dat het bbp / de productie toeneemt, waardoor het gasverbruik van bedrijven toe kan nemen 1
- Economische groei betekent dat het bbp en dus het (binnenlands) inkomen toeneemt, waardoor gezinshuishoudens over de middelen beschikken om hun woningen te verduurzamen / te isoleren / te voorzien van alternatieve energiebronnen zodat het gasverbruik af kan nemen
of
Economische groei betekent dat het bbp / de productie toeneemt, waardoor bedrijven meer winst kunnen maken en meer gasbesparende investeringen kunnen doen waardoor het gasverbruik af kan nemen 1

4 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Inkomstenkant (B): economische groei betekent dat het bbp / het inkomen toeneemt en als er meer inkomen wordt verdiend dan leidt dat tot hogere belastingontvangsten (die gebruikt kunnen worden voor de subsidie)
- Uitgavenkant (O): economische groei betekent dat het bbp / de productie toeneemt, en als de productie toeneemt kan de werkgelegenheid toenemen en kunnen de uitkeringen voor werkloosheid dalen (zodat er meer financiële ruimte komt om subsidies te financieren)

5 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- positief effect op de economische groei: (De vraag naar en) de productie van energiezuinige technologie stijgt (door de subsidie) hetgeen een positief effect kan hebben op (de groei van) het bbp / de productie 1
- negatief effect op de economische groei: Bedrijven krijgen te maken met hogere kosten (door de verhoging van energiebelasting). Dit kan ten koste gaan van de winst. Hierdoor kunnen de investeringen afnemen, hetgeen een negatief effect kan hebben op (de groei van) het bbp / de productie
of:
Gezinnen kunnen te maken krijgen met hogere energieuitgaven (door de verhoging van energiebelasting). Hierdoor kan het besteedbaar inkomen voor overige consumptiegoederen afnemen, hetgeen een negatief effect kan hebben op (de groei van) het bbp 1

Opmerking

Als bij de beantwoording van het positieve en het negatieve effect productie of bbp niet genoemd is dan maximaal een scorepunt toekennen.

Opgave 2 Vliegtaks

6 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

(Door een afname van de vraag naar vliegtickets is de bezettingsgraad /het feitelijke aantal bezette stoelen lager, maar dat maakt op korte termijn geen/weinig verschil want)

er zijn evenveel vluchten als voorheen en dus zal de uitstoot van broeikasgassen (vrijwel) gelijk blijven.

7 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De verhoging van de ticketprijs uitgedrukt als percentage van de oude prijs is:

$$\frac{P_{\text{nieuw}} - P_{\text{oud}}}{P_{\text{oud}}} \times 100\% = \frac{\text{€ } 7,50}{\text{€ } 300} \times 100\% = 2,5\% \quad 1$$

- De procentuele verandering van de vraag =
Ev x percentage verandering van de prijs = $-1,4 \times 2,5\% = -3,5\%$ 1
- Het percentage passagiers dat blijft vliegen is $100\% - 3,5\% = 96,5\%$ 1

Opmerking

Een juiste uitkomst van de procentuele verandering van de vraag (tweede deelscore) is voorwaardelijk voor toekenning van de derde scorepunt.

8 maximumscore 2

hogere

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De vraag naar tickets voor lange vluchten reageert (procentueel) minder sterk op eenzelfde (procentuele) prijsverandering dan de vraag naar tickets voor korte vluchten. / De vraag naar tickets voor korte vluchten reageert (procentueel) sterker op eenzelfde (procentuele) prijsverandering dan de vraag naar tickets voor lange vluchten 1
- dus is een (procentueel) hogere vliegtaks op tickets voor lange vluchten nodig (om dezelfde daling van de vraag naar vliegtickets te realiseren als bij korte vluchten) 1

9 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een verschuiving van de vraaglijn van treintickets.

- Als gevolg van een hogere vliegtaks stijgt de prijs van vliegtickets (van korte vluchten) waardoor de vraag naar (het substitutiegoed) treintickets bij elke prijs toeneemt 1
- Dit betekent dat de vraaglijn van treintickets naar rechts verschuift 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Evenwichtsprijs vóór invoering vliegtaks:
 $-P + 480 = 2P - 105$
 $3P = 585$
 $P = \text{€ } 195$ 1
- Evenwichtsprijs na invoering vliegtaks:
 $-P + 480 = 2P - 120$
 $3P = 600$
 $P = \text{€ } 200$ 1
- De luchtvaartmaatschappij neemt $7,50 - (200 - 195) = \text{€ } 2,50$
van de € 7,50 vliegtaks voor eigen rekening, dat is
 $\frac{2,50}{7,50} \times 100\% = 33,3\% / 33\%$ 1

11 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij een prijs van € 200 worden
 $Q_v = (-200 + 480) \times 10.000 = 2.800.000$ vliegtickets verkocht
of:
 $Q_a = 2 \times 200 - 120 = 280 \times 10.000 = 2.800.000$ vliegtickets verkocht 1
- De belastingopbrengst is € $7,50 \times 2.800.000 = \text{€ } 21$ miljoen 1

Opmerking

Als bij de uitwerking sprake is van doorwerkfouten uit de vorige vraag, dan geen scorepunt in mindering brengen.

Opgave 3 Heffingskortingen inkomensafhankelijk

12 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit bron 1 blijkt dat de arbeidskorting door de jaren heen hoger is geworden (voor inkomens tot en met € 80.000 als gevolg van de toegenomen inkomensafhankelijkheid) waardoor het netto-inkomen uit arbeid (voor deze inkomens) stijgt 1
- Daardoor wordt werken/participeren op de arbeidsmarkt aantrekkelijker, en neemt het arbeidsaanbod toe (aanzuigefect) 1

13 maximumscore 2

- bij (a): 2 nettoloon stijgt
bij (b): 4 koopkracht neemt toe
bij (c): 5 binnenlandse vraag naar goederen neemt toe 1
- bij (d): 1 looneisen worden gematigd
bij (e): 3 internationale concurrentiepositie verbetert
bij (f): 6 vraag naar exportgoederen neemt toe 1

14 maximumscore 2

Een antwoord waaruit blijkt dat

- door de verhoging van de heffingskortingen de te betalen inkomstenbelasting bij een inkomen van € 20.000 afneemt, 1
- en dat het gemiddelde belastingtarief door die afname van te betalen inkomstenbelasting daalt (want gemiddeld belastingtarief is belastingbedrag gedeeld door het bruto-inkomen) 1

15 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- 2014:

	laag (in €)	hoog (in €)
belastbaar inkomen	20.000	120.000
af: inkomstenbelasting vóór heffingskortingen	- 7.270	- 55.616
bij: algemene heffingskorting	+ 2.093	+ 1.362
bij: arbeidskorting	+ 2.097	+ 367
netto-inkomen	16.920	66.113

- Daarmee was het netto-inkomen van de hoogste inkomens $66.113/16.920 = 3,9$ keer zo hoog als het netto-inkomen van de laagste inkomens. De ratio is kleiner geworden (van 4,1 naar 3,9, dus is er sprake van toegenomen nivellering) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 2

procyclisch

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- In 2017 verkeert Nederland in een hoogconjunctuur. Door dit belastingplan wordt er in 2017 $-5.162+363-2.481+3.601 = -3.679$ miljoen euro minder belasting betaald (ten opzichte van 2016) 1
- Dit heeft een positief effect op de bestedingen waardoor de hoogconjunctuur wordt versterkt, en dit betekent dat er een procyclisch effect is 1

Opgave 4 De prijs van medicijnen

17 maximumscore 2

- $MO=MK$ bij $Q= 350$ (x 1.000 doosjes) 1
- (Bij $Q= 350.000$ is $GO= \$ 2.250$,) Fluid moet dus \$ 2.250 vragen per doosje 1

Opmerking

Een correcte toepassing van $MO=MK$ (eerste deelscore) is voorwaardelijk voor toekenning van de tweede scorepunt.

18 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- (Bij $Q= 350.000$ is $GO= \$ 2.250$, bij $Q= 350.000$ is) $GTK= \$ 1.750$ 1
- $TW= TO-TK= (GO-GTK) \times Q= (\$ 2.250 - \$ 1.750) \times 350.000= \$ 175.000.000$ 1

Opmerking

Als bij de berekening de duizendtallen ontbreken ($TW= \$ 175.000$) dan maximaal een scorepunt toekennen.

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Medicijnfabrikanten hebben specifieke investeringen gedaan om een medicijn te ontwikkelen 1
- Dit zijn verzonken kosten omdat deze kosten op geen andere manier kunnen worden terugverdiend dan via verkoop (op de Amerikaanse markt) / omdat deze kosten op geen andere manier kunnen worden terugverdiend als de FDA geen goedkeuring geeft om het medicijn te mogen verkopen 1

20 maximumscore 1

- (1) prijsinelastisch
- (2) noodzakelijk

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Maatregel A: Het instellen van een maximumprijs zal leiden tot een lagere prijs mits de maximale prijs die de overheid vaststelt lager is dan de prijs bij maximale winst 1
- Maatregel B: Na afloop van het patent kunnen andere aanbieders het medicijn ook aanbieden en door de toegenomen concurrentie kan de prijs dalen (omdat Fluid niet langer monopolist/prijszetter is, en omdat de afwezigheid van toetredingsbarrières het mogelijk maakt dat andere fabrikanten het medicijn met lagere kosten kunnen fabriceren) 1

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij lagere winsten kunnen / willen medicijnfabrikanten minder besteden aan de ontwikkeling van nieuwe medicijnen 1
- zodat onderzoek naar / ontwikkeling van medicijnen voor nieuwe ziektes onvoldoende plaatsvindt, en waardoor mensen meer / langer / ernstiger ziek zijn en de levensverwachting omlaag kan gaan (en de HDI daalt) 1

Opgave 5 Verzekerd van data

23 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De dominante strategie van bedrijf ABC is wel losgeld betalen, want als bedrijf XYZ wel losgeld betaalt is $-5 > -6$ en als bedrijf XYZ geen losgeld betaalt is $-2 > -4$;
De dominante strategie van bedrijf XYZ is wel losgeld betalen, want als bedrijf ABC wel losgeld betaalt is $-4 > -5$ en als bedrijf ABC geen losgeld betaalt is $-2 > -3$ 1
- De evenwichtssituatie: beide bedrijven betalen losgeld $(-5; -4)$. Dit is een suboptimaal resultaat aangezien de uitkomst waarbij beide bedrijven geen losgeld betalen voor elk van beide bedrijven een beter resultaat oplevert, $(-4; -3)$ 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- ABC maakt (bij voorbaat) publiekelijk bekend dat het bedrijf nooit losgeld zal betalen. Door deze publieke belofte leidt het bedrijf reputatieschade als het toch losgeld zou betalen.
- ABC sluit (bij voorbaat) een (publiekelijk controleerbaar) servicecontract af bij een gespecialiseerd IT-bedrijf. Als ABC toch losgeld betaalt, dan heeft het voor niets kosten gemaakt voor het servicecontract.

Opmerking

Uit de beschrijving van het voorbeeld moet blijken welke negatieve consequentie verbonden is aan het kiezen van de dominante strategie.

25 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De totale jaarpremie is € 140 x 12 = € 1.680 1
- Het verwachte schadebedrag (/verwachte waarde van de schade) is elk jaar 0,003 x 350.000 = € 1.050 1
- de totale jaarpremie is hoger dan het (jaarlijkse) verwachte schadebedrag,
 - en uit de betalingsbereidheid van ABC is af te leiden dat ABC waarde hecht aan het afdekken van risico (en dus risicomijdend is) of
 - en als ABC risico-neutraal of risicominnend zou zijn, dan zou ABC maximaal het verwachte schadebedrag willen betalen, en dus blijkt uit het afsluiten van de verzekering dat ABC risicomijdend is 1

26 maximumscore 2

- uitsluiting 2 en 3 1

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

- Deze uitsluitingen voorkomen dat verzekerde bedrijven onvoorzichtig/roekeloos omgaan met hun computersysteem in de veronderstelling dat de verzekeringsmaatschappij de kosten moet dekken. (2. het bedrijf is onvoorzichtig door het personeel niet goed te instrueren en 3. het bedrijf is onvoorzichtig door beveiligingsmaatregelen achterwege te laten) 1

Opmerking

De juiste keuze van de uitsluitingen is voorwaardelijk voor toekenning van de tweede scorepunt.

Opgave 6 Door delen meer welvaart?

27 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Doordat auto's (via Deel-Kar.nl) gedeeld worden, is eigen autobezit niet langer noodzakelijk voor autogebruik, en daardoor neemt het eigen autobezit af. Consumenten die voorheen een eigen auto hadden en die toch een autorit willen maken, zullen iets meer moeite moeten doen om de deelauto / een auto van een ander te pakken waardoor het totale autogebruik (voor een korte afstand) kan verminderen en waardoor de milieuvervuiling kan afnemen

of

Doordat auto's (via Deel-Kar.nl) gedeeld worden, is autobezit niet langer noodzakelijk voor autogebruik. Dit kan leiden tot minder autoverkoop en minder productie van auto's (waardoor er minder grondstoffen en energie nodig zijn) waardoor de milieuvervuiling kan afnemen

1

- Doordat auto's (via Deel-Kar.nl) gedeeld worden is eigen autobezit niet langer noodzakelijk voor autogebruik, en
 - kunnen voormalige autobezitters meer te besteden hebben voor autogebruik (met name voor langere afstanden), en kan het totale autogebruik toenemen en kan dus ook de milieuvervuiling toenemen
 - of
 - kunnen consumenten die voorheen geen auto hadden nu gebruik maken van de deelauto, en kan het totale autogebruik toenemen en kan dus ook de milieuvervuiling toenemen

1

28 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Als de omzet van Deel-kar.nl hoger is dan de inkoopkosten van Deel-Kar.nl ontstaat er toegevoegde waarde / neemt het bbp toe. (Deel-kar.nl levert een dienst waar weinig tot geen inkoopkosten bij komen kijken.)

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

29 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De verhuurder (eigenaar) van een auto weet niet of de huurder (gebruiker) van de auto zich wel voorzichtig zal gedragen in het verkeer en geen schade aan de auto veroorzaakt (waardoor de minimale leveringsbereidheid stijgt). De huurder weet niet of de auto die wordt gehuurd wel van goede kwaliteit is (waardoor de betalingsbereidheid daalt) 1
- Hierdoor zullen er minder auto's verhuurd/gehuurd worden via Deel-Kar.nl (hetgeen ten koste gaat van de winst) 1

Opmerking

Beide vormen van asymmetrische informatie moeten worden verwoord voor de eerste deelscore.

30 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De huurder van de auto kan zich (extra) roekeloos gedragen in het verkeer omdat hij/zij weet dat de eventuele schade door de verzekeringsmaatschappij gedekt wordt 1
- De verhuurders weten dit ook (dit blijkt uit de zin in de tekst "Natuurlijk is uw auto goed verzekerd ...") en weten daardoor dat zij eventuele schade als gevolg van moral hazard vergoed krijgen 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 30 juni.

6 Bronvermeldingen

Opgave 2

tekst vrij naar NOS nieuws: 'Vliegbelasting jaren geleden afgeschaft, waarom zou het nu wel werken?', 7 december 2018.
<https://nos.nl/artikel/2262444-vliegbelasting-jaren-geleden-afgeschaft-waarom-zou-het-nu-wel-werken.html>

Opgave 3

tekst/bronnen vrij naar Rijksoverheid: Memorie van Toelichting bij het Belastingplan, 2014.
<https://www.rijksfinancien.nl/belastingplan-memorie-van-toelichting/2014/d16e709>

Opgave 4

tekst vrij naar Het Financieele Dagblad: 'Medicijnen eerder te goedkoop dan te duur - hier tenminste', 16 oktober 2018.
<https://www.vereniginginnovatievegeneesmiddelen.nl/nieuwsberichten/2018/10/website/financieele-dagblad-medicijnen-eerder-te-goedkoop-dan-te-duur-hier-tenminste>

Overige tabellen, grafieken en teksten

bron Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2023

economie havo

Centraal examen havo

Tijdvak 2

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor havo,

Bij het centraal examen economie havo:

Op **pagina 9** van het correctievoorschrift, bij **vraag 13** moeten altijd 2 scorepunten worden toegekend, ongeacht of er wel of geen antwoord gegeven is, en ongeacht het gegeven antwoord.

Toelichting:

De aanwijzing bij de vraag 'gebruik de uitspraak van partij 1' behoort daar niet te staan. Dit kan leerlingen gehinderd hebben bij de beantwoording van de vraag.

en

Op **pagina 12**, bij **vraag 26** moet worden toegevoegd:

Opmerking

Voor antwoorden waarin de kandidaat een van de twee uitsluitingen juist heeft én daarbij een juiste toelichting geeft moet 1 scorepunt worden toegekend.

Ik verzoek u dit bericht door te geven aan de correctoren economie havo.

Namens het College voor Toetsen en Examens,

drs. J.H. van der Vegt,
voorzitter